

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Çocuğa Yönelik Şiddetin nlenmesi Teknik Destek Projesi

AKADEMİK ve AKADEMİK OLMAYAN PERSONELİN FARKINDALIK EğİTİMİ PROGRAMI

Faaliyet 3.1.5

Taslak

Mart 2015

This project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey

Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Projesi
Technical Assistance for Fight against Violence towards Children

Çocuklar Sevgiyle Büyüsün!
We Love Our Children!

İÇİNDEKİLER

Değerli Eğitimciler	2
Paylaşım ve Öneriler	2
Eğitim Yöntemleri	3
1. GÜN	4
2. GÜN	18

Değerli Eğitimciler

Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Teknik Destek Projesi Erken Uyarı Uygulamaları Eğitimi Eğitimci Kitabı, uygulama sırasında size destek olmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında konular açık ve pratik bir anlatımla aktarılmıştır. Aşağıdaki noktalara dikkat edilmesi, siz eğitimcilere kullanım kolaylığı sağlayacaktır.

- Bu doküman birbirini destekleyen 3 dokümandan oluşmaktadır. Biri “Eğitimci Kitabı” diğerleri ise “PPT Sunumlar” ve “Eğitim Planı”dır.
- Kitabın içinde ilgili alanlarda literatür ve bilgi notları verilmiştir. Bu referans bilgilerden yararlanarak, oturumlara hazırlıklı gelmeniz eğitimin verimini arttıracaktır.
- Kitapçıkta her oturum için amaç, içerik, kullanılacak malzeme ve içeriğe bağlı olarak katılımcıya dağıtılması gereken ekler bölümü vardır. Bu bilgiler katılımcıya aktarmak için değil, sizlere rehberlik etmek amacı ile yazılmıştır.
- Program içeriğindeki yazılı yönergeler, siz Eğitimcileri desteklemek üzere hazırlanmıştır. Dikkatle okumanızı öneririz.
- Katılımcılara doğrudan iletilmesi beklenen yönergeler, “italik harflerle” yazılmıştır.
- Her oturumun Power Point sunumu bu dokümanla uyumlu olarak hazırlanmış, uygulamalarda pratik kullanımına yönelik PPT sunumun slayt numaraları kitapta belirtilmiştir.
- İlgili alanlarda kullanabilmeniz için örnekler ve öneriler sunulmuştur. Ancak bunun sınırlayıcı olmadığını belirtmek ve grupla çalışırken konuyu kendi örneklerinizle zenginleştirebileceğinizi hatırlatmak isteriz.
- “BİLET” her eğitim günü sonunda uygulanacak ve grubunuzdaki katılımcıların bilgi ve becerilerindeki artışı değerlendirmeleri ile ilgili fikir sahibi olmanızı destekleyecektir.

Paylaşım ve Öneriler

Aşağıda belirtilen koşullar bir araya geldiğinde, etkin bir öğrenme ortamı yaratmanız kolaylaşacaktır:

- Eğitim salonuna, katılımcılardan önce gelmeye çalışınız.
- Çalışma süresince ihtiyaç duyacağınız malzemeleri ulaşabileceğiniz bir yere koyunuz.
- Konuşurken, grup üyeleri ile göz teması kurmaya özen gösteriniz.
- Eğitimlerde, grubun dikkatini dağıtmayacak şekilde hareket halinde olunuz; kolay görünemeyeceğiniz bir yerden gruba hitap etmekten kaçınınız.
- Tartışmanın, sizin istediğiniz yönde gittiğinden emin olunuz; fikir ayrılıkları olursa, kişiselleştirilmeden konuyu ele alarak, müdahale ediniz.
- Kişisel deneyimlerinizi amaca uygun şekilde paylaşarak, bilgi ve düşünceleri zenginleştiriniz.

Emeğiniz için teşekkür ederiz.

ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİ PROJESİ AKADEMİK ve AKADEMİK OLMAYAN PERSONELİN FARKINDALIK EĞİTİMİ PROGRAMI

Eğitim Yöntemleri

Eğitim programı uygulanırken, öğrenmeyi kolaylaştırması amacı ile aşağıda tanımlanan eğitim yöntemleri kullanılmıştır.

	Sunumlar: Grup lideri tarafından, tüm gruba, bilgi, kavram ve ilkelerin aktarılmasıdır. Sunumlar PowerPoint sunum araçları ile desteklenmiştir.
	Soru Cevap: Katılımcılara sorulacak sorular, eğitim çalışmasının interaktif olmasını sağlayacaktır. Programın önerdiği soruları konuya ve ortama uygun olarak sizler de zenginleştirebilirsiniz.
	Oyun: Oyunların amacı, grup üyelerini birbirine yaklaştırmak, olumlu bir iletişim ve öğrenme ortamı yaratmak ve bazı yöntemleri yaşayarak öğrenmelerini sağlamaktır.
	Küçük Grup Çalışması: Sürece herkesin katılımını destekleyen küçük grup oyunlarını temsil etmektedir. Uygulamalarda 4-7 kişi arasında küçük gruplar oluşturmaya özen göstermeniz önerilmektedir.
	Canlandırma/Rol Alma: Eğitim konusuna ilişkin olarak katılımcıların farklı deneyimleri yaşayarak/hissederek öğrenmelerini amaçlayan eğitim yöntemidir.
	Film Gösterimi: Konuyla ilgili film ve video gösteriminin yapılacağı bölümleri ifade etmektedir
	Tartışma Grubu: Soru cevap ya da küçük grup uygulamaları sonrasında konunun büyük grupta paylaşımını öneren bölümleri ifade etmektedir.
	Fotokopi Dokümanı: Eğitim sürecindeki uygulamalar ve oturum sonunda katılımcıya dağıtılacak ekleri ifade eder. İkonun yer aldığı dokümanlar, haftalık oturum öncesi katılımcı adedi kadar çoğaltılarak kullanılmalıdır.
	Ödev: Katılımcılara verilecek ödev ve sunumları ifade etmektedir.
	Günün Değerlendirmesi: Her günün sonunda katılımcıya uygulanacak ölçme aracının kullanımını ifade etmektedir.

1. GÜN

Anahtar Kavramlar: Şiddet, Çocuğa Yönelik Şiddet, Şiddet Türleri, Çocuğa Yönelik Şiddetle İlgili Bilinmesi Gerekenler, Çocuğa Yönelik Şiddet Nerelerde ve Nasıl Gerçekleşmektedir?, Çocuğa Yönelik Şiddetin Tespit Edilmesinde Yaşanan Zorluklar, Çocuğa Yönelik Şiddet Açısından Öncelikli Risk Grubunda Bulunan Çocuklar, Çocuğa Yönelik Şiddetin Kısa ve Uzun Dönemli Sonuçları, Aile Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddet, Aile içi Şiddetin Olası Göstergeleri, Aile Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi.

Amaç ve Kazanımlar:

- Şiddet kavramını tanımlayabilme.
- Çocuğa yönelik şiddet kavramını tanımlayabilme.
- Çocuğa yönelik şiddetin gerçekleştiği ortamları söyleme
- Çocuğa yönelik şiddet açısından risk altında bulunan çocukları söyleme
- Çocuğa yönelik şiddetin olumsuz sonuçlarını kavrama
- Aile ortamında çocuğa yönelik şiddetin göstergelerini tanıyabilme

İçerik:

- Şiddet
- Çocuğa Yönelik Şiddet
- Şiddet Türleri
- Çocuğa Yönelik Şiddetle İlgili Bilinmesi Gerekenler
- Çocuğa Yönelik Şiddet Nerelerde ve Nasıl Gerçekleşmektedir?
- Çocuğa Yönelik Şiddetin Tespit Edilmesinde Yaşanan Zorluklar
- Çocuğa Yönelik Şiddet Açısından Öncelikli Risk Grubunda Bulunan Çocuklar
- Çocuğa Yönelik Şiddetin Kısa ve Uzun Dönemli Sonuçları
- Aile Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddet
- Aile içi Şiddetin Olası Göstergeleri
- Aile Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi

Malzeme:

- Katılımcı sayısı kadar kalem
- A4 kağıt
- Boya kalemleri
- Tahta kalemi
- Flip Chart tahta ve kağıdı
- Renkli fon kartonları

Tanışma Oyunu: Şanslı Bozuk Para

(6.slayt)

Her katılımcının cebinden veya çantasından bozuk para çıkarmasını isteyin. Ardından paranın tarihine bakmalarını ve her katılımcının adını söyleyerek o yıl yaşamış olduğu hoş bir yaşantıyı gruba paylaşmasını isteyin. Mümkün olduğu kadar fazla katılımcının kendini gruba tanıtmasını sağlayın. Yeteri kadar süre verdikten sonra eğitim etkinliğine başlayabilirsiniz.

Tanışma oyununu tamamladıktan sonra bu eğitimin amaçlarını genel olarak açıklayın. Bunun için 3 numaralı slaytı kullanabilirsiniz. Özetle bu eğitimin amacının çocuğa yönelik şiddet olgusuna dikkat çekmek ve farkındalık yaratmak olduğunu belirtin.

Şiddet

Çocuğa Yönelik Şiddet

Şiddet Türleri

- ✓ Sunuma başlamak için katılımcılara 8 numaralı slaytı gösterin ve bu görüntülerin onlarda neler çağrıştırdığını sorun. Mümkün olduğunca katılımcıların düşüncelerini ifade etmesi için zaman ayırın ve bu düşüncelerini ifade edenlere teşekkür ederek bu davranışlarını destekleyin.
- ✓ Ardından 9, 10, 11 ve 12 numaralı slaytlardaki örnek olayları kendiniz okuyun veya katılımcılardan istekli olanlara teker teker okutunuz. Daha sonra bu örnek olaylar üzerine bir grup tartışması yaptırın. Çeşitli sorularla tartışmaya daha fazla insanın katılımını sağlamaya özel önem verin.

This project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey

ŞİDDET NEDİR?

- ✓ Örnek olaylar üzerindeki tartışmayı toparlayın ve şiddetin tanımını aşağıdaki gibi yapın. (13.slayt)

Şiddet bir insanın ya da grubun bir başka birey ya da gruba karşı çeşitli amaç ve niyetlerle kötü muamele etmesidir. Kötü muamelenin şekli bir insana karşı sorumlulukları yerine getirmemekten başlayıp fiziksel güç kullanarak fiziksel olarak zarar vermeye hatta yok etmeye kadar varabilmektedir.

- ✓ Şiddetin tanımını yaptıktan sonra şiddetin genel olarak tüm toplumlarda az yada çok görülen evrensel bir problem olduğu fikrini vurguladıktan sonra, şiddetin ne tür toplumlarda görüldüğüne dair bazı istatistiki bilgileri paylaşabilirsiniz. Bunun için 14. Slaytı kullanabilirsiniz.
- ✓ Ardından “Şiddet sosyal problemlerin bir sonucu mu yoksa bazı sosyal problemleri üreten bir neden midir?” fikrini tartışmak üzere gruba yöneltin. Aşağıdaki gibi 15. Slaytı kullanabilirsiniz.

This project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey

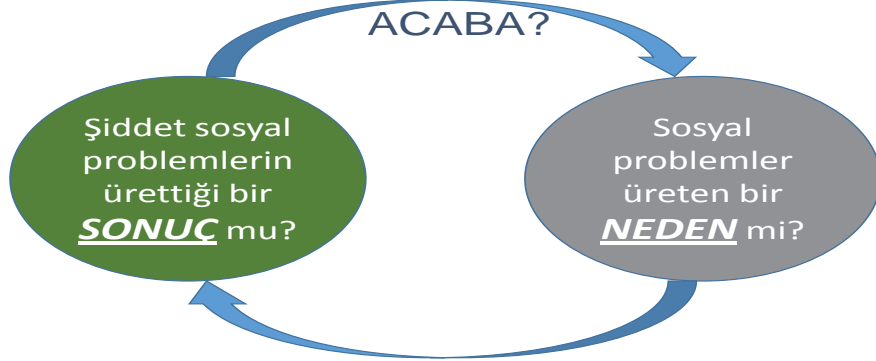
Çocuklar Sevgiyle Büyüsün!
We Love Our Children!

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Çocuklar Sevgiyle Büyüsün!
We Love Our Children!

- ✓ Bu konuyu tartıştıktan sonra şiddetin ekonomik, toplumsal, eğitimsel, ve ilişkisel arka planını tartışın ve şiddetin tüm bu değişkenlerin ortak etkileri ile ortaya çıkan bir olgu olduğunun altını çizin. (16.slaytı kullanabilirsiniz)

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Çocuklar Sevgiyle Büyüsün!
We Love Our Children!

Şiddet ve ilişkili değişkenler

Şiddet olgusu dünyanın her yerinde ve tüm toplumlarda görülmekle birlikte ağırlıklı olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanmaktadır.

ÇOCUK KİMDİR?

Şiddet ile ilgili kavramsal tanımlama ve tartışmaları tamamladıktan sonra BM çocuk hakları sözleşmesinden söz edin ve sözleşmenin 1. Maddesine göre çocuğun kim olduğunu aşağıdaki gibi tanımlayın.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk kimdir?

Madde 1

Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
10 Aralık 1989

Çocuk sadece mikro düzeyde bir ailenin üyesi değil makro düzeyde insanlık ailesinin de bir üyesidir

This project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey

ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET NEDİR?

- ✓ Çocuğa yönelik şiddeti aşağıdaki gibi tanımlayın.

Çocuğa yönelik şiddet, çocuğun yaşamı ve sağlıklı bir şekilde gelişimine zarar verici nitelikteki bedensel, duygusal, zihinsel, cinsel ve ekonomik açıdan her türlü ihmâl ve ihmalkar davranışı ve kötü muameleyi kapsar.

ŞİDDET TÜRLERİ

Çocuğa yönelik şiddeti yukarıdaki şekilde tanımladıktan sonra şiddet türlerine geçin. Katılımcılara ne tür şiddet davranışı olabileceğini sorun ve grupta bir etkileşim başlatın. Katılımcıların görüşlerini aldıktan sonra 20 numaralı slaytı kullanarak şiddet türlerini söyleyerek her birini aşağıdaki gibi açıklayın.

Fiziksel Şiddet: Çocuğun bedenine yönelik ve bedensel olarak zarar görmesine yol açan her türlü davranış fiziksel şiddet kapsamındadır. (21.slayt)

- Dövmek
- Tekme-tokat atmak
- Bedeninde sigara söndürmek
- Başını duvara vurmak
- Elini kolunu bükme
- İtmek
- Isırmak
- Tükürmek

- Çimdiklemek
- İsbet edecek şekilde bir şeyler fırlatmak
- Kulağını çekmek
- Saçını çekmek

Psikolojik/Sözel Şiddet: Bireyin benlik saygısını ve öz güvenini zedeleyici nitelikteki her türlü sözel ya da fiili kötü muamele psikolojik/sözel şiddettir. Aşağıdaki şekillerde ortaya çıkabilir. (22.slayt)

- Korkutmak
- Tehdit Etmek
- Aşağılamak
- Reddetmek
- Küfür Etmek
- Küçümsemek
- Hakaret Etmek
- İsim Takmak

Cinsel Şiddet: Bireylerin istekleri dışında ve istemedikleri biçimde cinsel eyleme zorlanması cinsel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Cinsel şiddet; Herhangi bir cinsel etkinliğe özendirilme veya zorlama, ticari amaçlı cinsel sömürü, çocuk fuhuşu, çocukların cinsel ve zorla evlendirme amacıyla satışı gibi şekillerde ortaya çıkabilir. (23.slayt)

Ekonomik Şiddet: Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması ya da çalıştırılması **cinsel** şiddettir. Ekonomik şiddeti bu şekilde tanımladıktan sonra çocuk işçiliği ve çocukların çalışması ile ilgili aşağıdaki vb istatistikleri paylaşabilirsiniz. (24.slayt)

- TÜİK 2012 Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre; 6-17 yaş grubu çocuk sayısı **15 milyon 247 bindir**. Çalışan çocuk sayısı 6-14 yaş grubunda **292 bin**, 15-17 yaş grubunda ise **601 bin** kişidir. Kabaca söylemek gerekirse 6-17 yaş arası okulda olması gereken her 100 çocuğumuzdan 6'sı çalışmaktadır.

Siber Şiddet: Tekrarlayıcı bir şekilde bir kişinin gözünü korkutmak veya zarar vermek amacıyla internet, sosyal paylaşım ağları, web sayfaları, mesajlar, anlık mesajlar gibi iletişim teknolojilerinin kullanılmasıdır. (25.slayt) Aşağıdaki şekillerde ortaya çıkabilir.

- Tehdit içeren e-postalar ve mesajlar göndermek,
- Bir kişinin rahatsızlık duyacağı fotoğraflarını internette yaymak,
- Diğerleri ile dalga geçmek için bir web sayfası yapmak,
- Başkasının adını kullanarak internette onun adına bir takım uygulamalara girmek

ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETİN YAYGINLIĞI

- ✓ Eğitimin birinci günü öğle yemeğinden sonraki oturuma, katılımcılara “Çocuğa yönelik şiddetin yaygınlığı konusunda ne düşünüyorsunuz? Artıyor mu? Azalıyor mu? Yoksa duyarlılığımız mı artıyor?” sorularını sorarak başlayınız. Katılımcıların görüşlerini ifade etmelerini destekleyin. Ortaya çıkan görüşleri özetleyin. Önemli gözlem ve yaşantıların altını çizin.
- ✓ Tartışmayı özetleyerek tamamladıktan sonra çocuğa yönelik şiddetle ilgili bazı önemli noktaları aşağıdaki gibi açıklayın. (28 ve 29 numaralı slaytlar)
  - Çocuğa yönelik şiddet, evrensel bir problem olmakla birlikte vakaların önemli bir kısmı rapor edilmediği için çocukların ne kadarının şiddete maruz kaldığını belirlemek tam olarak mümkün değildir
  - Çocuğa yönelik şiddet ırk, sosyal sınıf, din ve kültürden bağımsız olarak her toplumda görülebilmektedir.
  - Çocuğa yönelik şiddet uygulayan kişiler çoğu zaman aile üyeleri, arkadaşlar veya tanıdıklardır.
  - Çocuğa yönelik şiddet farklı ortamlarda yaşanabilmesine rağmen en sık rastlanılan türü ebeveynler tarafından çocuğa uygulanan şiddettir.
  - Çocuğa yönelik şiddet, çocuk haklarının ihlalidir ve hem çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi üzerinde hem de toplumun sosyo-ekonomik yapısı üzerinde olumsuz etkilere sahiptir.
  - Çocuğa yönelik şiddet, özellikle de çocuğun istismarı genellikle yaşamın ilk 10 yılında meydana gelir.
- ✓ Yukarıdaki noktaları vurguladıktan sonra ne tür şiddetin hangi ortamlarda gözlemlendiğine dair 30. slayttaki bilgileri paylaşın.
- ✓ Ardından çocuğa yönelik şiddetin yaygınlığının çeşitli nedenlerle tam olarak tespit edilemediğini vurgulayın ve bunun nedenlerini aşağıdaki gibi açıklayın (31. Slayt)
  - Çok küçük çocuklar kendilerine uygulanan şiddeti rapor edebilme yeterliğine sahip değildir.
  - Çocuklar bu durumu başkalarına söylediklerinde kendilerine şiddet uygulayan kişinin daha kötü şeyler yapacağından korkarlar.
  - Çocuğa yönelik şiddet bir aile üyesi tarafından ta da toplumdaki güçlü bir kişi tarafından gerçekleştiğinde aileler sessiz kalmayı tercih edebilirler.
  - Çocuğun ölümü yeterince ayrıntılı incelenmeden çocuğun ölümünün şiddete bağlı olup olmadığı net bir şekilde belirlenemez.
  - Özellikle evde doğum yapılması durumunda doğum, ölüm gibi kayıtların tam olarak tutulamaması
  - Çocuğa yönelik şiddetin bazı formlarının (çimdikleme, lakap takmak vb) sosyal olarak kabul görmesi ve bir şiddet yaşantısı olarak düşünülmemesi.
- ✓ Son olarak tüm çocukların şiddet açısından risk altında olabileceğini ancak özel durumları nedeniyle bazı çocukların diğerlerine göre daha fazla risk altında olduğunu söyleyin. Risk altında bulunan çocukları aşağıdaki gibi sıralayın.

- Engelli Çocuklar
- Yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar
- Sokakta yaşayan ve/veya çalışan çocuklar
- Mülteci çocuklar
- Göçmen ailelerin çocukları

ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETİN KISA VE UZUN DÖNEM SONUÇLARI

Çocuğa yönelik şiddetin kısa ve uzun dönem bazı sonuçları vardır. Şiddetin fiziksel sağlıkla, cinsel gelişim ve üreme sağlığıyla, psikolojik sağlıkla ilgili önemli olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Ayrıca sosyal olarak da olumsuz bazı sonuçlara yol açmaktadır. Şiddetin çocuklarda ortaya çıkardığı önemli olumsuz etki ve sonuçları aşağıdaki başlıklar halinde açıklayın. (35, 36,37 ve 38.slaytları kullanabilirsiniz)

Fiziksel Sağlıkla İlgili Sonuçları (35.slayt)

- Beyin travmaları
- Merkezi sinir sisteminin zarar görmesi
- Çürük ve ezikler
- Kırıklar
- Yanıklar
- Görme kayıpları
- Bedensel engel

Cinsel Gelişim ve Üreme Sağlığı İle İlişkili Sonuçlar (36.slayt)

- Üreme sağlığı ile ilgili problemler
- Cinsel iktidarsızlık
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma
- İstenmeyen gebelikler

Psikolojik Sonuçları (37.slayt)

- Alkol ve madde kullanımı ve bağımlılığı
- Bilişsel sorunlar
- Suç içeren davranışlara yönelme
- Depresyon ve Kaygı
- Gelişimsel gecikmeler
- Yeme ve uyku bozuklukları
- Utangaçlık ve suçluluk duyguları
- Hiperaktivite

This project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey

- Sosyal ilişkilerin zayıflaması
- Okul başarısının düşmesi
- Benlik saygısının düşmesi
- Travma sonrası stres bozukluğu
- Psikosomatik rahatsızlıklar
- İntihar girişimi
- Evden kaçma

Sosyal Sonuçları (38.slayt)

- İletişim becerilerinin zayıflaması
- Oyun oynama becerilerinin gelişmemesi
- İçekapanık / çekingen davranışlar
- Paylaşmada sıkıntı yaşama

AİLE ORTAMINDA ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET

Çocukların ne yaygın olarak şiddete maruz kaldığı ortamların başında ne yazık ki aile gelmektedir. Aile ortamında şiddete ilişkin bir tartışma başlatın. Tartışmaya başlamadan önce aşağıda linki verilen filmi izletin ve katılımcıların filme ilişkin değerlendirmelerini alın.

(<https://www.youtube.com/watch?v=MEtDeLyZdPI>)

- ✓ Aile içişiddetin olası bazı göstergelerini aşağıdaki gibi sınıflandırın
  1. Psikolojik göstergeler
  2. Sosyal göstergeler
  3. Okulla ilgili göstergeler
  4. Fiziksel göstergeler
  5. Öğrenme ve oyunla ilgili göstergeler
  6. Davranışsal göstergeler
- ✓ Ardından bu göstergeleri sırayla aşağıdaki gibi açıklayın

1. Aile içi şiddetin psikolojik göstergeleri

Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Projesi
Fight against Violence towards Children

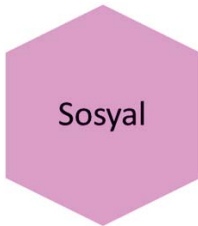

- Ayrılma kaygısı
- Kolayca hayal kırıklığına uğrama
- Düşük benlik saygısı
- Otorite figürlerinden korkma
- Öfke
- Başarısız olma korkusu
- İçe kapanma
- Depresyon
- Kendini suçlama

2. Aile içi şiddetin sosyal göstergeleri

Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Projesi
Fight against Violence towards Children

- Diğer çocuklarla ilişki kurmada zorlanma
- Sosyal olarak kendini izole etme
- Oyunlarda agresif davranma
- Tanımadığı kişilere uygunsuz şekilde bağlanma
- Başkaları tarafından farklı şekilde görüldüğü ya da davranıldığı konusunda aşırı hassas olma

3. Aile içi şiddetin davranışsal göstergeleri

- Dikkat azalması
- Hiperaktivite
- Dikkat çekici davranışlarda bulunma
- Tutarsız davranışlarda bulunma
- Aşırı kontrolcü olma
- Küçük şeylere bile aşırı tepkiler verme
- Otorite figürlerine meydan okuma
- Riskli davranışlara yönelme

4. Aile içi şiddetin fiziksel göstergeleri

- Altını ıslatma
- Fiziksel yaralanmalar
- Karın ağrısı
- Baş ağrısı
- Psikosomatik problemler
- Dağınık bir fiziksel görünüş
- Sık sık hastalıkları hakkında yakınma

5. Aile içi şiddetin öğrenme ve oyunla ilgili göstergeleri

Öğrenme ve
Oyun

- Dil ve bilişsel gelişiminde gecikmeler
- İletişim becerilerinin zayıflaması
- İşbirlikli oyun oynamada zorlanma

6. Aile içi şiddetin okulla ilgili göstergeleri

Okul

- Eve dönme isteği
- Derslere devamın düşük olması
- Düzenli olarak ödevlerini yapmama
- Sık okul değiştirme
- Sağlıkla ilgili randevularını kaçırmama

AİLE İÇİ ŞİDDET YAŞANTISI OLAN ÇOCUKLAR VE OKULLARIN ROLÜ

Ailede şiddete maruz kalan çocuklar için okul ortamında yapılabilecekleri aşağıdaki çerçevede açıklayın.

- ✓ Okul, aile içi şiddete maruz kalan bir çocuğun yardım isteyebileceği en önemli yerdir.
- ✓ Okulda bu tür çocuklara yardım edebilecek birim de okul rehberlik servisidir.
- ✓ Öğretmenler bu tür çocuklara psikolojik yardım verme konusunda eğitilmemişlerdir. Bu nedenle bu konudaki işlevleri, öğrencileri ile kuracakları olumlu iletişimlerinin sağlayacağı güvenli ilişkiler sayesinde şiddete maruz kalmış çocukların erken dönemde farkedilmesi, okul yöneticilerine ve okulun rehber öğretmenine konunun aktarılması ile sınırlı olmalıdır.
- ✓ Öğretmenler bu tür çocukların tespitinin yanında bir insan ve eğitimci olarak onlara destek olmalıdırlar. Ancak bu çocuklar travma yaşamış çocuklardır ve bunlara psikolojik destek vermek teknik ve uzmanlık bilgisi gerektiren bir iştir. Öğretmenlere konunun bu boyutundan uzak durmaları önerilir. Tüm iyi niyetimize rağmen kimi zaman kaş yapalım derken göz çıkarabiliriz.
- ✓ Okul yöneticileri, okul rehberlik servisinin ve rehber öğretmenin bu konuda yaptığı/yapacağı çalışmaları izlemeli, gerekli desteği vermeli ve gerekiyorsa konunun diğer boyutları (eğitimsel, adli, idari, daha ileri düzeyde yardım alma vb) ile ilgili girişimleri başlatmalıdır.
- ✓ Okul yöneticileri ayrıca şiddete maruz kalan çocukların ailelerinin eğitimi için de bazı adımlar atabilir, okullarında bu tür ailelere yönelik aile eğitim programlarına yer verebilirler ve diğer ailelerin ve toplumun bu konudaki farkındalık ve duyarlılıklarını artırıcı çalışmaların planlanıp uygulanmasını sağlayabilirler.

Okul rehberlik servisleri:

Genel olarak yönetici ve öğretmenlerin yukarıda özetlenen rollerine ilaveten, ailede şiddete maruz kalmış çocuklara sunulacak psikolojik yardım hizmetleri tümüyle okul rehberlik servisinin ve rehber öğretmenin sorumluluğunda olmalıdır. Bu bağlamda okul rehber öğretmenleri;

- Bu tür travmatik deneyimi olan çocuk ve gençlerle çalışma konusunda kendilerini geliştirmeli,
- Duruma ilk müdahaleyi yapmalı ve yardım sürecini kontrol altına almalı,
- Çocuğa güvenli ve destekleyici bir ortam sağlamalı,
- Çocuğun benlik saygısını, özgüvenini ve psikolojik dayanıklılığını artırıcı müdahaleleri yapmalı,
- Şiddete maruz kalmış çocukların ailelerine yönelik müdahale ve hizmet programları geliştirmeli ve uygulamalı,
- Çocuğun diğer sosyal destek hizmetlerine ulaşmasına yardımcı olmalı,

- Gerektiğinde yasal süreçleri (adli, idari vb) okul yönetimleri ile birlikte harekete geçirmeli.

GÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Eğitimin 1.gününün sonunda genel bir değerlendirme yapın ve katılımcıları gruplara ayırarak bir poster yarışması düzenleyin.

Poster Hazırlama

Katılımcıları random yolla 5-8 kişilik gruplara ayırın. Her grubun çocuğa yönelik şiddeti önleme ile ilgili bir poster tasarlaması ve slogan belirlemesini isteyin. Gruplara bir resim kartonu ve bir paket de resim yapmada kullanılan renkli kalemler verin. Gruba belirli bir süre vererek bu süre içinde çocuğa yönelik şiddeti vurgulayan bir poster yapmalarını isteyin. Uygulamaya geçmeden değerlendirmeyi yapacak bir jüri belirleyin. Posterler yapıldıktan sonra her gruptan bir sorumlu hiç açıklama yapmadan posterini jüriye ve katılımcılara gösterebilir. Jüri bu şekilde tüm posterleri gördükten ve değerlendirmesini yaptıktan sonra 1., 2. Ve 3.'yü açıklayın. Tüm posterleri teker teker alkışlayarak eğitimin yapıldığı salonun çeşitli yerlerine asın. Posterler eğitim boyunca orada kalsın.

2. GÜN

Anahtar Kelimeler: akran zorbalığı, şiddet türleri, şiddeti önleme

Amaç:

- Çocuk yuvalarında yaşanan şiddet türlerini tanımlayabilme
- Toplum içerisinde yaşanan çocuğa yönelik şiddetin türlerini tanımlayabilme
- Şiddet mağduru çocuklara yardım için başvurulabilecek kurum ve kuruluşları bilme
- Akran zorbalığı konusundaki doğru ve yanlış düşünceleri ayırt edebilme
- Okullarda şiddete azaltmada kullanabileceğimiz kaynakları kavrama
- Akran zorbalığıyla karşılaştığında gerekli yaptırımları uygulayabilme

İçerik:

- Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çocuğa Yönelik Şiddet
- Toplum İçerisinde Çocuğa Yönelik Şiddet
- Şiddet Mağduru Çocuklara Yardım İçin Başvurulabilecek Kurum ve Kuruluşlar
- Okul Ortamında Yaşanan Şiddet Türleri
- Akran zorbalığı
- Akran Zorbalığı Konusundaki Yanlışlar ve Doğrular
- Akran zorbalığını önlemede öğretmenlere düşen görev ve sorumluluklar

This project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey

- Eğitim Ortamında Şiddeti Önleme İlgili Temel Amaçlar
- Okullarda Şiddeti Azaltmada Kullanılabilecek Kaynaklarımız
- Okul Kuralları İle İlgili Örnek Bir Uygulama

Malzeme:

Okul kuralları ile ilgili yaptırımları içeren formlar

Kalem

Isınma Etkinliğı: Duyguya Uygun Yürüme ve Zıttı

(Slayt60)

Katılımcılara aşağıdaki yönergeler sırasıyla verilir ve bu duruma uygun duygu ile yürüme istenir.

*Ödevinizi yapmadan okula geldiğiniz için öğretmen sınıfta kulağınızı çekiyor.

- Ödevinizi yapmadan okula geldiğiniz ve öğretmenin yanınıza gelerek ödevlerinize daha fazla özen göstermenizi ve bunu başarabileceğinize inandığını söylüyor.
- Sınıfta bir soruya yanlış cevap verdiğiniz için arkadaşlarınız kahkalarla size gülmeye başlıyor.
- Sınıfta bir soruya yanlış cevap verdiğiniz için bazı arkadaşlarınız size gülerken bir arkadaşınızı bunda gülünecek ne var herkes yanlış yapabilir diyor ve sınıftaki gülüşmeler kesiliyor.
- Bu durumda hissedilen duygular nelerdi? Bunun üzerine söz almak isteyen katılımcılara söz verilir.

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çocuğa Yönelik Şiddet

(Slayt61 - 62)

Çocuk yuvalarında ve yetiştirme yurtlarında kalan çocukların maruz kaldığı şiddet türleri hakkında konuşulur.

Toplum İçerisinde Çocuğa Yönelik Şiddet

(Slayt 63 – 64)

“Çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevre de çocuğa yönelik şiddetin yaşanabileceği ortamlardan birisidir. Yoksulluğun arttığı, sosyokültürel düzeyin düştüğü, etraftaki kişilerin sorunlarını veya çatışmaları bıçak ya da silah çekme gibi şiddet içeren çözüme eğiliminde olan çevrelerde büyüyen çocuklar şiddete maruz kalma açısından büyük risk altındadır.” Açıklaması yapıldıktan sonra **Otorite figürleri tarafından sergilenen şiddet davranışları, Çeteleşme, Akran şiddeti ve cinsel şiddetten** bahsedilir.

Şiddet Mağduru Çocuklara Yardım İçin Başvurulabilecek Kurum ve Kuruluşlar

(Slayt65.)

İlk olarak katılımcılara şiddet mağduru çocuklara yardım için hangi kuruluşlara başvurabilecekleri sorulur. Ardından slaytta yer alan kurumlar ile ilgili bilgi verilir. Çocuk İzlem Merkezlerinin eğitim hastaneleri bünyesinde hizmet verdiği açıklaması yapılır. Bir çocuğun şiddete maruz kalması durumunda ilgili kurum ve kuruluşlara bilgi vermenin yasal bir zorunluluk olduğu açıklanır.

Okul Ortamında Yaşanan Şiddet Türleri

(Slayt 67)

Katılımcılara okul ortamında yaşanan şiddet türlerinin neler olduğu sorulur. Ardından 67. Slayt açılarak okul ortamında fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik ve siber şiddetin yaşanabildiği belirtildikten sonra şiddetin sadece öğretmen öğrenciye olmadığı, öğrenciden öğrenciye, öğrenciden öğretmene, öğretmenden öğretmene ve veliden öğretmene olacak şekilde gerçekleştiği belirtilir.

AKRAN ZORBALIĞI NEYE BENZER?

(Slayt 68)

- Akran zorbalığının en yaygın türü sözel zorbalıktır ve internet ve akıllı telefonlar akran zorbalığının e-postalar, çevrimiçi sohbet odaları, kişisel web sayfaları, kısa mesajlar üzerinden de yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu tür zorbalık davranışları siber zorbalık olarak adlandırılmaktadır. Siber zorbalık, diğer zorbalık türlerinden farklı olarak çocukları daha fazla etkilemektedir. Örneğin akran zorbalığında okuldan eve döndüğü zaman çocuk kendini güvende hissederken; siber zorbalık 7 gün 24 saat devam eder, okulda, alışveriş merkezinde veya evinde bile çocuğu etkileyebilir.

Akran Zorbalığı Konusundaki Yanlışlar ve Doğrular

(slayt 70-76)

Her bir slaytta ilk olarak kalıp yargılar gösterilir ardında katılımcılara bu ifadeye katılıp katılmadıkları sorulur, katılıyor diyen katılımcılara neden bu ifadeleri doğru buldukları sorulur ve sonrasında slaydın devamı açılarak belirtilen ifadenin neden doğru olmadığı açıklanır.

Akran zorbalığını önlemede öğretmenlere düşen görev ve sorumluluklar

(Slayt 77)

Slaytta yer alan maddeler gösterilir ve her biri ile ilgili aşağıdaki açıklamalar yapılır.

- **Model olma:** Öğretmenin ve diğer okul personelinin öğrencilerle konuşma şekli öğrencilere model olma açısından son derece önemlidir. Öğretmen sınıfta bir öğrencinin sürekli olarak eksikliklerini ve yetersizliklerini vurguluyorsa ya da o öğrenciye karşı hakaret içeren, küçümseyici sözler kullanıyorsa akranları tarafından da bu öğrencinin zorbalığa maruz kalma olasılığı artacaktır. Öğretmenlerin olumlu veya olumsuz pek çok davranışlarının öğrenciler tarafından model alındığının farkında olmaları ve dikkat etmeleri önemlidir.
- **Pozitif pekiştireçler kullanma:** Sadece “afetin”, “çok iyisiniz” gibi ifadeler davranış değişimi için yeterli değildir. Örneğin sınıftaki öğrencilerin davranışları gün boyunca birbirlerine saygılı bir ilişki olduğunda “ sizinle gurur duyuyorum, gün boyunca birbirinize çok saygılı ve sevgi dolu davrandınız. Bu nedenle yarın .....derste 15 dakika oyun oynamanıza izi vereceğim.” şeklinde bir yaklaşım olumlu davranışların pekişmesine daha fazla katkı sağlayacaktır.
- **Övgü ve cesaretlendirme:** Öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde olumlu bir davranışları gözlemlendiğinde bunların ifade edilmesi olumlu davranışların diğer öğrenciler tarafından da benimsenmesine katkı sağlayacaktır. “Ahmet, Hasan’ın sırasını taşımasına yardım etmen gerçekten hoşuma gitti. Yardım ettiğin için teşekkür ederim.”, “Leyla, bugün ders boyunca dikkatin mükemmeldi. Çok iyi bir iş çıkardın, afetin.”, “Yeşim, senin için ne kadar zor olduğunu biliyorum ve bu sorunun üstesinden gelmek için gösterdiğin çabaya hayranım.” gibi ifadeler buna örnek olarak verilebilir.
- **Yol gösterme:** Öğrencinin maruz kaldığı akran zorbalığını belgelemesi, istenmeyen metin mesajları aldığı anda bunları telefon operatörlerine veya diğer sosyal paylaşım ağlarının şikâyet hatlarına bildirmesi, durumu okul idarecilerine iletmesi ve eğer cinsel içerikli mesajlar veya tehditler söz konusu ise polise bildirmesi için destek olunmalıdır.

Eğitim Ortamında Şiddeti Önleme İlgili Temel Amaçlar

(Slayt 80)

Okullarda yaşanan şiddetin önlenmesinde benimsenecek temel yaklaşım ve amaçlar şunlardır.

- Öncelikle şiddet ortaya çıkmadan önlenmelidir.
- Çocuğa yönelik şiddetin tekrar tekrar yaşanması önlenmelidir.
- Tüm önleyici çabalara karşın şiddet gerçekleşmişse şiddetin olumsuz etkilerini azaltmak ve önlemeye çalışmak gerekir.
- Şiddetin bir kuşaktan diğere kuşağa geçmesi önlenmelidir.

Öğretmenler ve çocukla çalışan diğere personel şiddet içermeyen çatışma ve çözüm yöntemlerini kullanmalı ve şiddet içermeyen mesajlar vermelidir.

Okullarda Şiddeti Azaltmada Kullanılabilecek Kaynaklarımız

(Slayt 81 – 82)

Slaytlar da yer alan maddelerle ilgili önce sorular sorulur, ardından açıklamalar yapılır. ilgili önce katılımcılara şu şekilde sorular sorulur:

Personel:

-Sizce şiddetin önlenmesinde okul personeline düşen görevler nelerdir?

-Öğrenci başına düşen öğretmen sayısının şiddetin önlenmesi konusunda önemli bir değişken olduğunu düşünüyor musunuz?

Açıklama: Okulda görev yapan gerek eğitimciler gerekse diğer personelin hepsi öğrencileri bir birey olarak kabul etmelidir. Ancak bu şekilde tüm öğrenciler önemsendiklerini hisseder. Personel ile ilgili bir diğer önemli nokta öğretmen-öğrenci oranıdır. Öğretmenlerin öğrencilerini gözlemleyebilmeleri ve öğrencilerinin davranışlarındaki değişimi fark edebilmeleri için bu gereklidir. Sınıflardaki öğrenci sayısının kalabalık olduğu okullarda her öğretmene takip etmeleri için 5-10 öğrenci verilerek bu sorunun üstesinden gelinebilir. Okul personelinin öğrencilerin gelişimsel özellikleri ve çeşitli davranış sorunlarına nasıl müdahale edebileceği konusunda bilgi sahibi olması önemlidir.

Fiziksel Ortam

- Okulunuzda şiddet olayları en çok hangi saatler aralığında hangi mekanlarda gerçekleşiyor? Bununla ilgili bir incelemeniz var mı?

Açıklama: Okulda yaşanan şiddet olaylarının gerçekleştiği yerler tespit edilerek bu mekânların yeniden düzenlenmesi önemlidir. Örneğin öğrenciler en çok kendi aralarında merdiven altında bir boşlukta kavga ediyorlarsa merdiven altı fiziksel yapı da değişiklik yapılarak kapatılabilir veya oraya yakın çevredeki nöbetçi öğretmen sayısı artırılabilir. Bunun dışında fiziksel ortamı öğrencilerin çeşitli aktiviteleri yapabilecekleri şekilde düzenlemek de şiddet olaylarının azalmasına katkı sağlayabilir.

Okul PDR Programları

- PDR programları hazırlanırken okulunuzda her yıl ihtiyaç analizlerini yapıyor musunuz?

Açıklama: Yıllık psikolojik danışma ve rehberlik programları içerisinde duyguları ifade etme, iletişim ve sosyal becerileri geliştirme, problem çözme becerileri gibi konulara mutlaka yer verilmelidir. Bu konular düz anlatım şeklinde değil öğrencilerin etkinlikler yaparak öğrenmelerine fırsat sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

Akran Mentörler

- Okullarınızda akran arabuluculuğu programını uyguluyor musunuz?

Açıklama: Öğrenciler sıklıkla kendi yaşlarına yakın kişilerin önerilerini daha ciddiye alırlar. Burada ilk olarak öğrenciler arasında mentörlük yapabilecek öğrenciler belirlenmeli, ardından bu öğrencilere gerekli eğitimler verilerek ve mentörlerin diğer öğrencilere öğrendiği bilgileri ulaştırması sağlanmalıdır.

Okul Kuralları

- Okulunuzda disiplin sorunları olduğunda ne gibi uygulamalar yapıyorsunuz?
- Disiplin kurallarını uygulamak sorunların tekrarlanmasını önüyor mu?

Açıklama: Her eğitim öğretim yılının başında okulun ve öğrencilerin gereksinimlerine göre okul kuralları yeniden belirlenmeli ve öğrencilerle okul kuralları hakkında konuşulmalıdır. Bu konuşmanın içeriğinde sadece kurallar değil, kurallara uyulmaması durumunda öğrencilerin karşılaşılabileceği sonuçlar da açık ve net bir şekilde ifade edilmeli ve öğrencilerin bunları anladığından emin olunmalıdır. Bu gibi durumlarda öğrencilerle bir kontrat imzalamak öğrencilerin kuralara uymasında etkili olabilmektedir. Burada önemli bir nokta kuralların herhangi bir öğrenci tarafından ihlal edilmesi durumunda öğrenciler arasında ayırım gözetmeksizin gerekli yaptırımların uygulanmasıdır.

OKUL KURALLARI İLE İLGİLİ ÖRNEK BİR UYGULAMA

(Slayt 83 – 91)

Yurt dışında bir okulda akran zorbalığının çeşitli türleri için eğitim kademelerine göre uygulanan yaptırımların listesi üzerinden bu kuralların uygunluğu hakkında tartışma yapılır.

Ardından katılımcılar çalıştıkları kurum türlerine göre 7-8 kişilik gruplar halinde çalışacak şekilde masalara alınırlar. Her bir grubuna slayt 83-91'in çıktıları ile bu slaytların içinde yaptırımların yazmadığı sadece davranışın yazdığı formlar verilir. Her biri grubun kendi yaşadıkları bölgelerin, ailelerin, çocukların ve okullarının özelliklerini göz önüne alarak yanlış davranışlar karşısında ne gibi yaptırımlar uygulayabileceklerini yazmaları istenir. Bu işlemi tamamlamaları için gruba 20 dakikalık bir süre verilir. Ardından her bir gruptan bir sözcü hangi davranışa ne gibi yaptırımları uyguladıklarını gerekçeleri ile açıklar ve bu yaptırımları doğru ve yanlışlığı grup içerisinde tartışılarak etkinlik tamamlanır.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Bu yayının içeriği tamamen Danışmanın sorumluluğundadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmemaktadır.